

Viite: Dnro 3724/4/06

(Kanteluni 7.11.2006 eduskunnan oikeusasiamiehelle Espoon kaupungin perusopetuksen katsomusaineopetusjärjestelyistä; korjaus sähköpostiviestinä 23.11.2006)

Vastine eduskunnan oikeusasiamiehelle Espoon kaupungin suomenkielisen opetuksen tulosityksikön lausunnosta ja selvityksestä

Vastinemahdollisuus: Vastinepyynnössään 26.2.2007 vanhempi oikeusasiamiehen-sihteeri Henrik Åström tarjosi minulle mahdollisuuden antaa vastineeni kyseiseen 12.2.2007 päivättyyn, opetustoimenjohtaja Kaisu Toivosen ja lakimies Tiina Pesosen allekirjoittamaan lausuntoon viimeistään 27.3.2007.

Asian asiakirjojen salaisuudesta: Lausunnon alussa luki ”Salainen”. Se on san-gen kummallista. Vastinepyynnössä vaadittiin, että tämän asian asiakirjat ovat viran-omaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 30 kohdan nojalla salassa pidettäviä. Tämä vaatimus on vielä kummallisempi, sillä katsotaanpa, mitä kyseinen julkisuuslain 21.5.1999/621 kohta (lähde: www.finlex.fi) sanoo:

(24 § Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat) Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

...

30) oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan ja kokelaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todis-tukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominai-suuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, samoin kuin asiakirjat, joista ilme-nee ylioppilastutkintolautakunnan määräämien arvostelijoiden arvostelutehtäviä koskeva koulukohtainen työnjako, kunnes on kulunut vuosi kyseisestä tutkinta-kerrasta;

Tässä kanteluasiassa ei kuitenkaan kosketella ketään yksittäistä oppilasta, mutta pe-riaatteessa olisi tietysti voitu käsitellä, koska kouluasioista kuitenkin on kyse. Sikäli viittaus 30 kohtaan on ymmärrettävä. Ainoa mahdollisesti asiaan kuuluva olisi sa-man pykälän 6 kohta:

6) kanteluasiakirjat ennen asian ratkaisua, jos tiedon antaminen niistä vaikeut-taisi asian selvittämistä tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle;

Tällaisestakaan ei ole kyse. Mielestäni viittaus 30 kohtaan 6 kohdan sijasta nimenomaan osoittaa, että 6 kohta ei tässä asiassa ole tärkeä. Päinvastoin tässä asiassa asiakirjojen julkisuutta voidaan puolustaa painavin perustein.

Lausunnosta. Lausunnon sivulla 1 ihmetellään, että olen tehnyt (mukamas) täysin samansisältöiset kantelut Espoon ja Helsingin opetusjärjestelyistä. Mutta syksyllä 2003 olin kannellut näistä molemmista kaupungeista, ja nyt halusin nähdä, kuinka asiat oli näissä kaupungeissa hoidettu; valitettavasti puutteellisella ja virheellisellä tavalla kummassakin. Se, että Espoon-kantelussani mainitsen myös Helsingin-kanteluni, johtui siitä, että halusin tehdä eduskunnan oikeusasiamiehelle selväksi, että muistioideni ensimmäiset osat ovat todellakin identtiset, kuten niiden tulikin olla, ja että muistioideni toiset osat eroavat todellakin vain ilmeisillä, hyvin vähäisillä tavoilla toisistaan, kuten asianlaidan tulikin olla.

Lausunnon sivuun 1 viitaten totean myös, että termiä ”uskonnollinen yhdyskunta” käytin uskonnonvapauslain mielessä, jolloin termillä tarkoitetaan evankelisluterilaista kirkkoa, ortodoksista kirkkoa tai (Suomessa) rekisteröityä uskonnollista yhdyskuntaa. Mutta siis kaksi ensinmainittua eivät ole rekisteröityjä uskonnollisia yhdyskuntia: jos tämän unohtaa, voi syntyä sekaannusta.

Lausunnon sivulla 1 kerrotaan, että tiedossa ei ole, että espoolaiset huoltajat olisivat asiassa valittaneet. Mutta kuinka he toisaalta olisivatkaan voineet valittaa, jos koulu ei edes tarjoa heille kaikkea sitä uutta tietoa, johon itse puolestani kanteluni perustin. Sitä paitsi en aja vain huoltajien, vaan myös oppilaiden asiaa; ja oppilaat vielä vähemmän kuin heidän huoltajansa ovat voineet saada uutta, oikeata tietoa, jotta olisivat voineet sen sitten välittää huoltajilleen.

Lausunnon sivun 2 kohdassa 1) kerrotaan, että katolinen ja islamin opetus oli muutettu ”valinnaisiksi”. Mutta, vastoin tätä, ja myös vastoin kohtaa 2), vielä 22.8.2006 eli puoli vuotta Opetushallituksen muistion 28.2.2006 ilmestymisen jälkeen oli verkossa kanteluni liitteenä 1 ollut lomake, jossa oli se kantelussani moittimani seikka, että (Suomessa) rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvan oppilaan huoltaja ei voinut suoraan ilmoittaa lasta koulun tarjoamaan korvaavaan opetukseen. Kuitenkin muistionsa kohdassa 1.1 Opetushallitus suosittaa eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtyjen kanteluiden ratkaisuihin viitaten, että vain ne oppilaat, joiden huoltaja on pyytänyt oman uskonnon opetusta, osallistuvat opetukseen. Tuossa vaiheessa lomakkeessa ei olisi saanut olla enää mitään sellaista, joka pakottaisi huoltajaa valitsemaan uskonnonopetuksen muodossa tai toisessa.

Lausunnon sivun 2 kohdassa 3) kerrotaan, että molempien huoltajien allekirjoitukset on vaadittu vain erityisissä tilanteissa. Mielestäni ne on kuitenkin vaadittava kaikissa tilanteissa silloin, kun huoltajan allekirjoitus ylipäättään vaaditaan. Toisin kuin lausunnossa sanotaan, kantelussani en suinkaan vaatinut rehtoreita määräälemään ketään oppilasta käyttämäni terminologian mukaiseen oletusarvoiseen opetukseen, sillä kysymys ei ole määräämisestä, vaan sen toteamisesta, mitä seuraa lain perusteella enemmistönä olevaan evankelisluterilaiseen kirkkoon kuulumattomalle oppilaalle, jos oppilaan huoltajat eivät yhdessä tee tästä poikkeavaa ilmoitusta, pyyn-

töä tai järjestelyä, kuten heidän ei ole pakko, tai jos koulu ei voi heidän pyyntöään toteuttaa. Kantelussani vaadin, että huoltajien on tehtävä mahdollinen yhteinen tahdonilmaisunsa oletusarvoisesta opetuksesta poikkeavasta opetuksesta (olkoonpa kysymys sen aloittamisesta tai sen jatkamisesta) nimenomaisella tavalla vihdoin nyt tässä tilanteessa lain ja sen tulkinnan uudistuttua, aiempien kanteluiden ratkettua ja Opetushallituksen annettua uuden muistionsa. Se se vastaisi perusopetuslain, uskonnonvapauslain, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain sekä KHO:n ratkaisun 25.11.2004 henkeä erityisesti uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien oppilaiden osalta. Mutta olisiko se vastaan ”Espoon arvoja”? Rehtorilla ei ole oppilaan osalta asiassa päätösvaltaa toisin kuin on viimekätinen päätösvalta esimerkiksi kielivalinnoissa, joissa rehtorin on tehtävä valinta, jos huoltajat eivät sitä tee.

Lausunnon sivun 2 kohdassa 4) kerrotaan, että luterilaiseen kirkkoon kuulumattomat luterilaisessa opetuksessa olleet oppilaat (heidän huoltajansa) saivat tiedon mahdollisuudesta siirtyä elämäkatsomustiedon opetukseen/muuhun heille mahdolliseen opetukseen. Mutta tämä järjestely on minulle riittämätön, kuten oli jo kantelussani syksyllä 2003. Se ei täytä perusopetuslain muuttunutta ajattelutapaa, jossa luterilaisen uskonnon opetukseen osallistuminen ei voi jatkua, ellei siitä huoltaja tee ilmoitusta; tämän mahdollisen ilmoituksen on Opetushallituksen muistion 28.2.2006 kehotuksen mukaan oppilaan huoltajien erikseen tehtävä; ilmoituksen taas on Opetushallituksen mielestä oltava oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittama, kuten Opetushallitus täsmensi muistiosta tekemästani kantelusta 30.5.2006 antamassaan lausunnossa. Se, että Opetushallituksen muistion mukaan ilmoittautumismenettelystä päätetään paikallisesti, ei mielestäni muuta sitä, että a) ilmoitus on tehtävä erikseen ja että b) ilmoituksen on oltava oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittama. Se, miten Espoossa kerrotaan menetelty, ei vakuuta minua siitä, että menettely täyttäisi ehdot a) ja b). Siksi seuraava lausunnon maininta ei minua tyydytä: ”Suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö ei pidä tarpeellisena järjestää Luukkaisen vaatimaa uutta kyselyä huoltajille.”

Uuden ja nyt vasta varsinaisen, kunnollisen kyselyn tarkoitus minulla on se, että ehkä ainakin yksi oppilas pääsisi pois uskonnonopetuksesta, kun yksi hänen huoltajistaan jättäisi allekirjoittamatta erityisen ilmoituksen hänen uskonnonopetukseen osallistumisensa jatkamisesta. Jos taas kysely ei sellaista muutosta tuottaisi yhdellekään oppilaalle, tietäisin kuitenkin, että se ei olisi viranomaisen vastahangan syy.

Lausunnon sivun 3 kohdassa 5) kerrotaan, että Espoon katsomusainetiedotteet, -lomakkeet ja -ohjeet päivitettiin syksyllä 2006 Opetushallituksen ohjeiden 28.2.2006 mukaisiksi. Itse en voinut jäädä odottamaan sitä tilannetta, vaan halusin kanteluni kautta tietysti myös vaikuttaa päivityksiin; kanteluni lopulliseen laatimiseen ryhdyin vain turhankin myöhään.

Tarkastelen nyt lausunnon liitteenä olevaa lomaketta ”Espoon kaupunki, Siivistystoimi, Suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö: Ilmoitus / päätös, peruskoulun uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetus” (lomakkeen alakulmassa lukee ”JS 11/2006”; lomake oli asennettu verkkoon 14.11.2006, kuten havaitsin 4.2.2007). Lo-

makkeessa on seuraavaa korjattavaa 7.11.2006 esittämäni muistioni mukaisesti. Kohdassa 3 opetuksen järjestämisestä tulee tilanteiden 1), 2) ja 3) perässä olla näille rinnasteinen seuraavasti kuuluva uusi tilanne 4):

4) Rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvalle koulu järjestää korvaavaa opetusta / ohjattua toimintaa (ei lomaketta). Huoltajat voivat ilmoittaa oppilaan enemmistön uskonnon opetukseen (lomake).

Syy tähän korjaukseen on se, että korvaava opetus / ohjattu toiminta koulussa on kyseisessä tapauksessa oletusarvoinen järjestely. Tätä järjestelyä huoltajien ei tarvitse erikseen pyytää, eikä järjestelyn perustaksi saa vaatia huoltajien yhteistä eli siis yksimielistä tahdonilmaisua, sillä eihän huoltajia voi edes pakottaa ottamaan kantaa. Tämän jälkeen seuraa tilanteeksi 5) muuttunut entinen tilanne 4). Kumpaakin tilannetta 3) ja 4) olisi jatkettava viittauksella tilanteeseen 5) vaikkapa seuraavasti:

Huoltajat voivat oppilaasta riippuen menetellä myös allaolevan tilanteen 5) mukaisesti (lomake).

Tilanteen 5) valinnan on oltava oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittama ollakseen pätevä, sillä kyse on oletusarvoisesta järjestelystä poikkeavasta järjestelystä. Tietysti tilanteessa 5) ruutu ”saa korvaavaa opetusta / ohjattua toimintaa koulussa” on tarpeellinen vain tilanteesta 3) siirtyvälle. Tilanteissa 2), 3) ja 4) (uusi) tulee vielä ilmaisu ”Huoltajat voivat ilmoittaa” tarkoittaa muotoon ”Huoltajat voivat yhdessä ilmoittaa”; samoin tilanteessa 5) (uusi) tulee vielä ilmaisu ”Huoltajat voivat ... menetellä” tarkoittaa muotoon ”Huoltajat voivat ... yhdessä menetellä”.

Lomakkeessa on joka tapauksessa myös se ongelma, että koulun puolesta lomake tarjotaan vain koulutulokkaan tai kuntaan muualta muuttavan oppilaan huoltajille tai sitten oppilaan huoltajan erikseen sitä pyytäessä. Kanteluni vaatimuksen mukaisesti lomake pitäisi kuitenkin tarjota myös kerrallisessa kattavassa kyselyssä silloin, kun oppilas on oletusarvoisesta poikkeavassa opetuksessa. Tietysti suhtaudun varauksella myös siihen, että elämäkatsomustiedon opetus on lomakkeessa vapaasti valittavissa jokaiselle (Suomessa) rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvalle oppilaalle. Tämä kysymys ei kuitenkaan ole tämän kanteluni aiheita. Pelkoni joka tapauksessa on elämäkatsomustieto-oppiaineen käyminen sopimattomaksi sen varsinaiselle kohderyhmälle, uskonnottomille.

Samantapaiset varaukseni koskevat liitteenä olevaa lukua ”Katsomusaineiden opetusjärjestelyt Espoossa” oppaassa ”Yläkoululaisen opas, lukuvuosi 2007–2008” [Espoo/Esbo] kuten myös vastaavaa sanasta sanaan samansisältöistä lukua oppaassa ”Tervetuloa ekaluokalle, lukuvuosi 2007–2008” [Espoo/Esbo].

Tarkastelen sitten liitteinä olleita kolmen eri (Suomessa) rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan lausuntoja. Teen muutaman huomautuksen.

Lausunnot koskevat siis näiden yhdyskuntien toivetta, että, kuten Opetushallitus on EOA:n päätökseen viitaten opetusministeriölle esittänyt, perusopetuslain 13 § täsmennettäisiin asiallisesti ottaen vaikkapa niin, että jos jonkin vähemmistönä olevan rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan uskonnon opetus kunnan peruskoulussa jär-

jestetään kolmen oppilaan huoltajien sitä pyydettyä, se tulee pakolliseksi kaikille niille tähän uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluville oppilaille oman uskonnon opetuksena, jotka eivät ole enemmistön uskonnon opetuksessa. Tästä voisin sanoa, että esimerkiksi jonkin rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan nimessä esiintyvä islamiin viittaava sana ei voi riittää siihen, että mahdollisen lainmuutoksen jälkeen kouluviranomainen voisi katsoa koulussa järjestettävän yleisislamiksi kutsutun opetuksen olevan tuohon uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluville oppilaille oman uskonnon opetusta. Voi korkeintaan ajatella, että lainmuutoksen perusteella kyseinen uskonnollinen yhdyskunta saisi oikeuden tehdä virallisen ja kouluviranomaisia sitovan päätöksen, että joko tietyssä kunnassa tai sitten koko maassa yleisislam on tämän uskonnollisen yhdyskunnan oman uskonnon opetusta. Niin näissä kolmessa lausunnossa kuin Espoon opetustoimen lausunnossakin asia esitetään tasa-arvokysymyksenä. Mielestäni tälle asialle parempi ratkaisu olisi kuitenkin kaiken uskonnonopetuksen (ja siinä sivussa silloin elämäkatsomustiedon opetuksen) poistaminen julkisen vallan kouluista tunnustuksettoman eli maallisen valtion ihanteen tavoittelun mukaisesti. Toisin kuin noissa kolmessa liitteenä olleessa lausunnossa esitetään, ei voi tehdä eroa uskonnollisen yhdyskunnan antaman opetuksen ja koulussa annettavan uskonnonopetuksen välillä niin, että jälkimmäinen olisi edelliseen verrattuna vain ”yleissivistyksellistä”; kyllä kouluopetuksessa heti alkajaisiksi julistetaan asianomaisen uskonnon jumala (tai näin ainakin evankelis-luterilaisen uskonnon oppikirjoissa, jotka kaikki muutama vuosi sitten silmäilin). Niinpä nykyisessä tilanteessa huoltajat saattaisivat pitää parempana ratkaisuna koulun korvaavaa opetusta ja tällöin haluamassaan (kenties hyvin vähäisessä) määrin itse antamaansa uskontoa käsittelevää opetusta. Näillä huomautuksillani ei kuitenkaan ole vaikutusta kanteluasiaani.

Mutta seuraava huomautukseni liittyy sekä kanteluasiaani että tuohon lainmuutosasiaan. Linaan Espoon islamilaisen yhdyskunnan lausuntoa:

”Opetukseen tulee saada osallistua myös kaikki edellä mainittuihin [Suomessa rekisteröityihin islamilaisiin uskonnollisiin] yhdyskuntiin kuulumattomatkin muslimit, jos huoltaja näin pyytää ja ilmoittaa uskonnoksi islamin.”

Tässä saattaa olla (mutta ei välttämättä tietoisesti ole) se väärä ja vaarallinen, yllä mainitsemastani KHO:n ennakkoratkaisusta tietämätön tai siitä piittaamaton ajatus, että kyseisen pyynnön ei tarvitsisi olla oppilaan kaikkien huoltajien yhteinen ja kaikkien huoltajien yhteisesti allekirjoittama. Kuitenkin oppilaan ilmoittaminen muslimiksi ja hänelle islamin opetuksen pyytäminen vastaa aivan sitä, että oppilas liitetään uskonnonvapauslain mukaisesti uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi, mihin taas tarvitaan pääsäännön mukaan huoltajien yhteinen päätös. Mahdollisessa lainmuutoksessa onkin mielestäni KHO:n ennakkoratkaisu otettava itse lakitekstiin. On erittäin valitettavaa, jos Espoo nykyisellään edistää käytäntöä, joka on vastoin tätä.

Jatkan nyt lausunnon sivun 4 kahdessa viimeisessä kappaleessa käsitellyllä kysymyksellä oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoituksen vaatimisesta.

KHO ei mainitussa ennakkoratkaisussaan suinkaan esittänyt perustetta, että huoltajien erimielisyys oli otettava huomioon siksi ja vain siksi, että huoltajat olivat

eronneet keskinäisestä avioliitostaan. Kuitenkin lausunnon mukaan Espoo käyttää tällaista perustetta rajoittamaan tilanteita, joissa se vaatii molempien huoltajien allekirjoitukset. Lausunnossa huomautetaan aivan oikein, että perusopetuslain 13 §:ssä puhutaan yksikössä huoltajasta, mutta KHO:n ratkaisu antoi juuri lain sanamuodosta poikkeavan sitovan tulkinnan. Lausunnossa väitetään:

”Toisaalta se, että *aina* tarvittaisiin kaikkien huoltajien allekirjoitus, ei näy ... OPH:n vanhassa eikä uudessa muistiossa. KHO:n päätöksistä ei myöskään ole tiedotettu kouluille.”

Kuitenkin OPH:n uudessa muistiossa lukee: ”opetuksen järjestäjän tai koulun tulee tiedottaa huoltajille, että näiden tulee erikseen ilmoittaa, mihin opetukseen oppilas jatkossa osallistuu”. Tarkasti lukien tässä puhutaan oppilaan huoltajista monikossa. Tosin aivan aluksi erehdyin itse lukemaan siinä vain yksikön varsinkin, kun muualla lomakkeessa käytetään yksikköä. Ihminen ilmoittaa tärkeästä asiasta viime kädessä allekirjoituksellaan. Ilmoitukseen (oletusarvoisesta opetuksesta poikkeavaan opetukseen osallistumisen jatkamisesta) tarvitaan siis kaikkien huoltajien allekirjoitus. Olen kyllä kantelussani eduskunnan oikeusasiamiehelle 28.3.2006 arvostellut Opetushallituksen uutta muistiota kyseisen kohdan riittämättömästä selvytydestä ja siitä, että asian vakavuutta ei ole korostettu viittaamalla KHO:n päätökseen. **Espoon koulutoimen lausunto vahvistaa tämän arvosteluni aiheellisuuden.** Näin on siitä riippumatta, onko lausunnossa kerrottu tietämättömyys ollut todellista vaiko teeskenneltyä. Jos Espoon kouluvirastossa olisi ollut halu vaatia aina kaikkien huoltajien allekirjoitukset, tämä olisi kyllä voitu perustella niin OPH:n uudella muistiolla kuin KHO:n päätöksellä, josta kertoivat sanomalehdetkin (Helsingin Sanomat 26.11.2004 kaksipalstaisesti: ”KHO: Uskonnotonta lasta ei voi pakottaa uskonnonopetukseen”), kuten varmasti ainakin joku Espoon kouluvirastossa huomasi ja saattoi tällöin muille kertoa.

Helsingin Sanomat julkaisi 28.8.2005 nelipalstaisen artikkelin ”Opetushallitus uusii ohjeensa uskonnonopetuksesta”. Aiheeseen oli toimittaja tarttunut lyhyestä mediatiedotteesta, jonka 7.8.2005 laadin EOA:n kesäkuussa 2005 antamista ratkaisusta. Mediatiedotteessa kirjoitin, että muistioiden tarkistuksen kannalta huomioon otettavista seikoista seuraava on tärkeimpiä:

”Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomat oppilaat, jotka ovat uskonnonopetuksessa, on ohjattava elämäkatsomustiedon opetukseen, elleivät huoltajat ole (yhdessä) tehneet tai tee uuden lain vaatimaa nimenomaista ilmoitusta oppilaan osallistumisesta uskonnonopetukseen.”

Rohkeasti olin suluissa lisännyt sanan ”yhdessä”, mutta vahvana perustana tälle oli näkemykseni, että juuri sitä KHO:n laintulkinta merkitsee käytännössä toteutettuna. Tietysti ilmoituksella tarkoitin oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittamaa kelvollista lomaketta. Helsingin Sanomissa tämä sitten näkyi artikkelin Tietokulma-osassa seuraavassa muodossa:

”Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomat oppilaat pitää uuden uskonnon-

vapauslain mukaan ohjata elämänkatsomustiedon opetukseen automaattisesti, elleivät huoltajat yhdessä tee ilmoitusta siitä, että oppilas osallistuu uskonnon-opetukseen.”

Kyllä tuollaisen lehtijutun pohjalta Opetushallituksen tilaisuudessa, josta Espoon lausunto kertoo sivun 4 viimeisessä kappaleessa, Opetushallituksen edustajilta olisi pitänyt osata kysyä varmennusta sille, että huoltajien yhteinen ilmoitus todella tarvitaan. Tai ainakin silloin olisi pitänyt osata kysyä, jos olisi nimenomaan halunnut saada myönteisen vastauksen eli jos olisi ollut valveutunut uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien oppilaiden edun ajaja 1.8.2003 voimaan tulleen perusopetuslain 13 §:n muutoksen hengessä.

Lausunnon sivun 4 lopussa viitataan hallintolain 6.6.2003/434 31 §:ään, joka kuuluu seuraavasti (lähde: www.finlex.fi):

31 § Selvittämisvelvollisuus

Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen on muutenkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen.

Ymmärrän viittauksen niin, että lausunnon mukaan huolellinen selvitys katsomusainevalinta-asiassa yksin avioerotilanteissa täyttäisi hallintolain vaatimuksen asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä kaikkien tilanteiden osalta. Varmasti se avioerotilanteissa täyttääkin vaatimuksen molempien huoltajien allekirjoituksineen. Mutta kyse kantelussani onkin siitä, että se ei riitä ja että KHO:n ennakkopäätökseen viitaten kaikkien huoltajien allekirjoitukset tarvitaan *aina*. Ratkaisevaa nimittäin on, että vaadittaessa aina oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoitukset jokainen huoltaja saa tilaisuuden esittää oman kantansa tarvitsematta tehdä omaa aloitettaan ja tarvitsematta ottaa selvää omista oikeuksistaan lainsäädännön ja sen tulkintojen kannalta, ja jokainen huoltaja saa tilaisuuden esittää oma vastustava ja silloin voimaan tuleva kantansa hiljaisella tavalla pidättymällä allekirjoituksesta. On huomattava, että kaikkien huoltajien allekirjoitus tarvitaan silloin ja vain silloin, kun tehdään (tai säilytetään) oletusarvoisesta ja sikäli oppilaan parhaaksi ajateltavissa olevasta ratkaisusta poikkeava ratkaisu. Kertaan myös, että kyse ei ole mistä tahansa ratkaisusta, vaan asiasta, joka on täysin rinnasteinen lapsen uskonnollisen aseman muutoksesta päättämisen kanssa, ja jälkimmäiseen tarvitaan pääsääntöisesti huoltajien yhteinen päätös. Viisitoista vuotta täyttänyt lapsi tarvitsee uskonnolliseen yhdyskuntaan liittymiseen tai sellaisesta eroamiseen huoltajien kirjallisen suostumuksen. Huoltajista yhden allekirjoituksen puuttuminen tekee suostumuksesta pätemättömän. Mielestäni on täysin kestämatöntä, että Espoon lausunnon sivun 4 lopussa kerrotulla tavalla lääninhallituksen kanta voisi ohittaa KHO:n kannan ja nimenomaan siten, että hallintolain 31 §:n sanamuodon mukaisesti viranomaisen voisi itse harkita, milloin se on selvittänyt asiaa riittävästi. Vasta huoltajan allekirjoitus on riittävä selvitys hänen osaltaan; kuinka vähempi voisi riittää, kun huoltaja ei edes ehkä tiedä oikeuksiaan ei-

kä hänen kantaansa ole suoraan kysytty perusopetuslain 13 §:n ajatustavan kuitenkin periaatteellisella tavalla muututtua vuonna 2003.

Joka tapauksessa olen muistiossani 7.11.2006 kertonut hyvin laajasti niin KHO:n kuin Opetushallituksenkin kannoista. Vaikka muistioni olikin valitettavan myöhäinen Espoon oppaiden ja lomakkeiden päivittämisen kannalta, ei se kuitenkaan ollut niin myöhäinen, etteikö Espoo olisi voinut halutessaan ottaa ainakin tuon päivityksen osalta varteen sitä, mitä siltä muistiossani vaadin. Tarkoitin tällä sanoa, että mielestäni kantelussani ei ole kyse vain siitä, mitä Espoon kaupungin opetustoimi oli tehnyt tai tekemättä jättänyt kanteluani ennen, vaan myös ja ennenkaikkea siitä, mitä se on päättänyt tehdä tai jättää tekemättä kanteluni tietoon saatuaan, niin kuin ilmenee sen lausunnosta.

Oppilaan kaikilta huoltajilta tarvittavista allekirjoituksista silloin, kun oppilaasta tehdään oletusarvoisesta poikkeava ratkaisu tai sellainen ratkaisu säilytetään, haluan vielä esittää yhden näkökannan. Lausunnon liitteenä olleeseen lomakkeeseen on lisätty toisen huoltajan allekirjoituskohta. Mitä sellaisesta lomakkeesta tulisi ajatella sellaisen huoltajan, joka on nähnyt aiemman lomakkeen, jossa on vain yksi huoltajan allekirjoituskohta? Onko tällaiselle huoltajalle kerrottu perustetta lomakkeen muutokselle? Onko kerrottu, että syy on KHO:n päätöksessä 25.11.2004 muuttuneen laintulkinnan? Tai että syy on eduskunnan oikeusasiamiehen siihen perustuneen päätöksen ja Opetushallituksen taas tähän nojanneen uuden muistion? Onko hänelle kerrottu, että aiempi toisen huoltajan allekirjoittama lomake ei enää olekaan sinänsä pätevä, vaan että hän itse voi sen yksipuolisesti kumota? Vai onko hänen itsensä oivallettava, että niin saattaisi olla, ja otettava sitten selvää koulusta? Miksei silloin koulu kerro omatoimisesti hänelle asiasta niin, ettei jää epäselvyyttä? Sellainen kertominen taas tarkoittaisi huoltajan allekirjoittamaa ja kouluun palauttamaa lomaketta. Mutta sellaisen lomakkeen sijastahan olisi syytä pyytää huoltajilta suoraan oppilasta koskeva lomake, joka olisi oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittama, sikäli kuin nämä sitten haluaisivat sellaisen allekirjoittaa. Tältäkin kannalta katsottuna seuraava jo yllä lainaamani lausunnon ratkaiseva kohta on huonosti harkittu: ”Suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö ei pidä tarpeellisena järjestää Luukkaisen vaatimaa uutta kyselyä huoltajille.”

Johtopäätökseni. Espoon kaupungin suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö tietää kanteluni tähden asioista enemmän kuin aiemmin, erityisesti myös Opetushallituksen kannoista. Kuitenkin, kuten sen lausunnosta ilmenee, se ei vaadi oletusarvoisesta poikkeavan katsomusaineopetusjärjestelyn perustaksi oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittamaa ilmoitusta. Se ei vaadi sitä järjestelyn aloittamiseksi, eikä se tee kerrallista kattavaa kyselyä sellaisen järjestelyn jatkamiseksi.

Nämä päätökset ovat vastoin sitä, minkä näen seuraavan perusopetuslain muutoksesta vuonna 2003, korkeimman hallinto-oikeuden antamasta perusopetuslain tulkinnasta vuonna 2004, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätöksistä vuonna 2005, Opetushallituksen näihin perustuvasta uudesta muistiosta vuonna 2006 sekä eduskunnan oikeusasiamiehelle tästä uudesta muistiosta tekemäni kantelun johdosta Ope-

tushallituksen samoin vuonna 2006 antamasta lausunnosta. En siis peruuta kantelustani mitään.

Espoon lausunto antaa myös lisää tukea kantelulleni (dnro 1066/4/06) Opetushallituksen uudesta muistiosta sekä siihen liittyvälle opetusministeriölle 29.8.2006 tekemälleni esitykselle muuttaa perusopetuslaki ottamaan huomioon KHO:n ennakkopäätös. Toivon oikeusasiamiehen huomaavan tämän.

Jouni Luukkainen